

ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİ

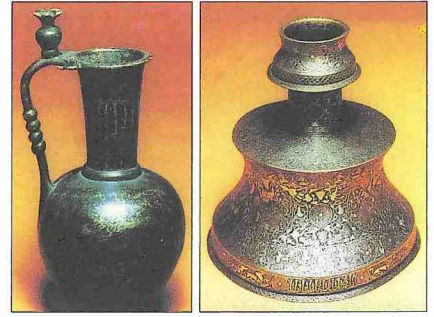
Ankara'da Cumhuriyet döneminin ilk ve önemli bir müzesi.

Hacettepe'de Ulus-Kızılay yolu üzerin- de Namazgâh tepesinde bulunmaktadır. Burası eski Ankara'da bayram namaz- larının kılındığı, dinî ve millî çeşitli top- lantıların yapıldığı bir vakıf arazisi idi. Cumhuriyet'ten sonra, Ankara'nın yeni şehir silueti içinde önemli bir noktayı teşkil eden arazi, Bakanlar Kurulu kar- arı ile ve müze inşa edilmesi şartıyla Maarif Vekâleti'ne devredildi. 1925 yı- lında yapımına başlanan ve 1927'de ta- mamlanan müzenin mimarı, birinci mil- lî mimarlık akımı mimarlarından İsmet Hikmet Koyunoğlu'dur. Buranın bir et- nografya müzesi olarak kullanılmasını ise Macar Türkologları'ndan Prof. J. Mes- zaros teklif etmiş ve İstanbul Müzeleri Müdürü Halil Ethem Eldem başkanlığın- da bir komisyon tarafından çeşitli yol- larla derlenen eserlerin sergilenmesiyle 18 Temmuz 1930 tarihinde ziyarete açılmıştır. İlk müdürü Hâmit Zübeyr Ko- şay'dır. 21 Kasım 1938'de müzenin iç avlusu Atatürk'ün geçici kabrine ayrıl- mış ve on beş yıl süreyle bir yandan anıtkabir olarak kullanılan binada diğer taraftan müzecilik çalışmaları sürdürül- müştür.

854 m²'lik bir alan üzerine kurulmuş olan müze binası tek katlıdır; on salon ve bir holden ibaret sergileme kompleksi ile beş odalı idare bölümünden mey- dana gelmektedir. Dış cephe duvarları köfeki taşı ile kaplı yapının ön cephede- ki alınlık kısmı mermerden olup eski Türk eserlerini hatırlatan oyma tezyi-

natla süslüdür. Yirmi sekiz basamaklı bir merdivenle çıkılan binaya dört sü- tun arkasında yer alan üç göz bir kapı- dan geçilerek girilir. Burası kubbealtı holüne açılmakta, oradan da iç avluya geçilmektedir. İlk inşası sırasında üstü açık olan bu avlunun ortasında mermer bir havuz vardı. Ancak burası anıtkabir olarak kullanılmaya başlandığında ha- vuz bahçeye nakledilerek avlunun üstü bir çatı ile kapatılmıştır. Sergileme sal- onları bu avlunun etrafında yer almak- tadır. Bunlar giyim, işlemler, halı ve kumaş, bakır eşyalar, tekke ve tarikat eşyaları, yazı, ahşap eserler ve Besim Atalay salonları olarak düzenlenmiş, bi- ri de Türk odası şeklinde döşenmiştir. Hol şeref salonu olarak kullanılmakta, koridorlardaki vitrinlerde ise çini, cam, porselen, kesici ve ateşli silâhlarla muh- telif sanat ve etnografya eserleri sergi- lenmektedir.

Etnografya Müzesi'nde bugün 40.000 eser bulunmaktadır. Bunlar arasında, il- gili bakanlıklar kararı ile müzelere dev- redilen şer'î mahkemelere ait 1580 sicil defteri ile ihtisas kitaplığında yer alan 6500 cilt kitabın önemli bir yeri vardır. Sergilenen eserler Selçuklu döneminden günümüze kadar çeşitli devirlere ait halk giysileri, süs eşyaları, çeşitli araç gereç, halı ve kilim koleksiyonları gibi geleneksel sanat ürünlerinin seç- kin örneklerinden meydana gelmekte- dir. Anadolu'da gelişen İslâm maden sa- natının değişik örnekleri de müzenin dikkate değer eserlerindedir. Bilhas- sa tavan ve duvar süslemeleri itibarıyla kıymeti olan bir Ankara evinin misafir odası restore edilerek orijinal haliyle ko- runmaktadır. Tasavvuf ve tarikatlarla il- gili pek çok eşya yanında Selçuklu ve Osmanlı devri yazma kitap, minyatür ve

Ankara Etnografya Müzesi'ndeki eserlerden X. yüzyıla ait bir ibrik ve XIII-XIV. yüzyıllara tarihlenen tunc bir samdan

hat sanatının şaheser örnekleri, Taşkın Paşa Camii ahşap minber ve mihrabının da aralarında bulunduğu ağaç işçiliğinin seçkin örnekleri, müzenin en kıy- metli koleksiyonlarını meydana getir- mektedir. Bunlara Besim Atalay'ın ve- fatından önce müzeye armağan ettiği eserleri de ilâve etmek gerekir.

BİBLİYOGRAFYA :

Remzi Oğuz Arık, *Türk Müzeciliğine Bir Ba- kıtış*, Ankara 1953; Hâmit Zübeyr Koşay, *Et- nografya Müzesi Kılavuzu*, Ankara 1963; Meh- med Önder, *The Museums of Turkey*, Ankara 1983, s. 23-26; İsmet Hikmet Koyunoğlu, "Es- ki Türk Ocakları Merkez Binasının İnşaata- na Ait Anılarım", *Kültür ve Sanat*, sy. 5, İstanbul 1977, s. 151-152.

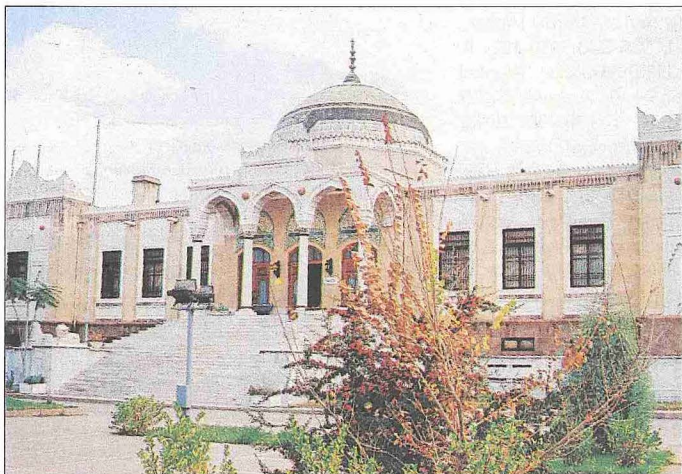

SEMA KOÇ

ANKARA SAVAŞI

Yıldırım Bayezid ile Timur arasında Ankara yakınlarında Çubuk ovasında 28 Temmuz 1402'de meydana gelen savaş.

Anadolu'dan Hindistan'a kadar uzan- bir imparatorluk kurmuş olan Ti- mur'un fütühat sahasına Anadolu'yu da dahil etmesi, aynı yer üzerinde hak iddia eden Osmanlılar'la arasını açmıştır. Di- ğer taraftan Memlük Sultanı Berkuk'un ölümü, Timur'un kendisine rakip olarak gördüğü Mısır ve Anadolu'daki bu iki devleti ortadan kaldırmak için uygun bir zemin hazırlamıştır. Ayrıca Memlükler'le Osmanlılar'ın arasının açılması da Ti- mur'un işini kolaylaştırdı. Bu fırsattan faydalanarak 1399'da Bağdat'ı ele ge- çiren Timur, Celâyirli Hükümdarı Sultan Ahmed ve Karakoyunlu Türkmen reisi Kara Yusuf'un Osmanlılar'a sığınması- na sebep oldu. Bu durum Timur'un Os- manlı Devleti'ne müdahale etmesine fir-

Ankara Etnografya Müzesi

sat verdi. Nitekim bunların iadesi isteği Yıldırım tarafından kabul edilmedi ve bundan dolayı iki hükümdar arasında hakaret dolu mektuplar teati edildi. Osmanlılar'a vergi vermekte olan Erzincan Emîri Mutahharten'in bu sırada Timur'un hâkimiyetine girmesi, iki hükümdarın arasının daha da açılmasına yol açtı. Mutahharten'e vergisini ödemesi için ihtarda bulunan Bayezid'e Timur tarafından gönderilen tehdit ve nasihat mektubuna Bayezid sert bir şekilde karşılık verdi. Bunun üzerine Akkoyunlu beyi Karayülük Osman Bey ile Mutahharten'in rehberliğinde Sivas'a yürüyen Timur, Malkoçoğlu Mustafa Bey tarafından müdafaa edilen Sivas'ı kuşattı. On sekiz gün dayanabilen Sivas, kimsenin kanının dökülmeyeceği vaa-diyle teslim oldu ise de Timur şehre girince müdafileri hendeklere doldurup canlı canlı üzerlerini örttürmek suretiyle büyük bir katliam yaptı, şehri de yakıp yıktı. Ancak Bayezid'in kuvvetleri hakkında yeterli bilgiye sahip olamadığı için, kendisine sığınmış olan Anadolu beylerinin tahrikine rağmen daha ileri gitmedi. Timur bundan sonra Elbistan üzerinden hareket ederek önce Malatya'yı, sonra Behisni'yi aldı ve 1401'de Suriye seferine çıktı.

Yıldırım Bayezid hazırlıksız yakalandığı için Sivas kuşatmasına müdahale edemedi ise de muhtemel bir istilâya karşı Kayseri civarına geldi. Timur'un Suriye seferi ile meşgul olduğu bir sırada da Sivas seferinde Timur'a yardım eden Mutahharten'i cezalandırmak amacıyla doğu sınırına giderek Erzincan ve Kemah'ı aldı. Fakat Timur yanındaki kuvvetleri yeterli görmeyerek Bayezid'e karşı bir harekete girişmedi. Diğer taraftan bu müdahaleler Bayezid'le Timur'un arasının büsbütün açılmasına yol açtı. Nitekim Timur'un Arrân'a gelmesi Bayezid'in muhtemel bir istilâya karşı ordusuyla Sivas'a doğru hareketine sebep oldu. Bunun üzerine Timur da Nahcivan'a geldi; Bayezid'in durdurulması için de torunu Şâhruh idaresinde kuvvet sevketti. Ancak, Mutahharten'in aracılığı ve Osmanlı devlet adamlarının ısrarı ile iki hükümdar arasında bir anlaşma teşebbüsü olduysa da Kara Yusuf'un kendisine teslim edilmesini isteyen Timur anlaşmaya yanaşmadı. Bunda, Çin imparatorunun ölümü dolayısıyla doğuya yapacağı sefer öncesinde kendisi için büyük bir tehlike teşkil eden Anadolu meselesini halletmeye karar vermesi rol

oynamış olmalıdır. Bu sebeple Orta Asya'daki kuvvetlerinden takviye alan Timur, 13 Mart 1402'de Tebriz'den gönderdiği elçi vasıtasıyla, savaş mesuliyetini Bayezid'e yüklemek için ondan bazı isteklerde bulundu. Timur'un istekleri arasında Kemah'ın Mutahharten'e geri verilmesi, Anadolu beylerinden alınan toprakların iadesi, şehzadelerden birinin kendi yanına gönderilip bağımlılık alâmeti olarak vereceği külâh ve kemerin kabul edilmesi, ayrıca Kara Yusuf'un da kendisine iadesi yer alıyordu. Ancak bu tekliflerin hiçbiri Bayezid tarafından kabul edilmedi. Bunun üzerine Timur bütün ordusunu toplayarak Anadolu'yu istilâ etmek için harekete geçti.

Timur'un Anadolu'ya hareketi karşısında Yıldırım Bayezid Bizans imparatoruyla anlaşarak İstanbul muhasarasını kaldırdı ve iki koldan hareket ederek Ankara önlerine geldi. Timur da torunu Mirza Mehmed vasıtasıyla Kemah Kalesi'ni aldıktan sonra Sivas'a yürüdü. Bunun üzerine ordusunun çoğunluğu piyade olan Yıldırım, dağlık bölgede mevzilenmek için Akdağmadeni ve Kadışehri civarına hareket etti ve Timur'u burada karşılamaya karar verdi. Casusları vasıtasıyla Osmanlı ordusunun her türlü hareketini öğrenen Timur, Tokat tarafının tutulduğunu haber alınca Kayseri-Kırşehir yoluyla Ankara'ya geldi ve kaleyi kuşattı. Diğer yandan Bayezid de hızlı bir yürüyüşten sonra Kalecik-Ravlı üzerinden ve Timur'un hiç beklemediği bir yoldan Çubukova'da Melikşah köyüne indi. Osmanlı kuvvetlerinin beklemediği bir anda karşısına çıkması üzerine Timur çok şaşırılmış olmasına rağmen, Yıldırım'ın hemen saldırmaması sebebiyle bir gece içinde yer değiştirerek yeni bir cephe meydana getirdi. Savaş büyük bir ihtimalle 28 Temmuz 1402 Cuma günü vuku bulmuştur. Kaynaklara göre Timur'un ordusu 160.000, Osmanlı ordusu ise *Timur Fetihnâmesi*'ne göre 70.000 (bk. Aka, s. 5-22), Behiştî'ye göre ise 90.000 kişi idi. Öte yandan çoğunluğu süvari kuvvetlerinden meydana gelen Timur'un ordusunda otuzdan fazla da fil vardı. Sırp kralı ise 20.000 kişi ile Osmanlı saflarında yer almaktaydı. Savaş, casusları vasıtasıyla Osmanlı ordusundaki Kara Tatarlar'ı kendi tarafına çeken Timur'un lehinde gelişti. Neşrî, başta Germiyan askeri olmak üzere bazı Anadolu beyliklerine ait kuvvetlerin, daha önce Timur'a sığınmış olan beylerinin tarafına geçtiğini ifade etmekte-

dir. Bu durum karşısında Osmanlı ordusu bozuldu; yanında 3000 kişi olduğu halde savaşa devam eden Yıldırım Bayezid de sonunda esir düştü. Dağılan Osmanlı kuvvetlerinin ardından bütün Anadolu Timur'a mensup emîrler tarafından istilâ edildi. Savaş sonrasında Timur, Fransa Kralı VII. Şarl ile İngiltere Kralı IV. Henry'e zafernâme göndermiş ve kendilerinin yenededikleri Osmanlı hükümdarına karşı başarısını bildirmiştir.

Ankara Savaşı Türk tarihinde iki müslüman devlet arasında yapılan en büyük savaşlardan biridir. Bu yenilgiden sonra, Anadolu'da uzun mücadeleler sonunda kurulmuş olan Türk birliği bozulmuş, ayrıca devletin fütuhat hareketi ve bu arada İstanbul'un fethi yarım yüzyıla yakın bir süre aksamıştır. Savaşı takiben Anadolu beylikleri yeniden canlanmış, Timur orduları tarafından şehirler yağmalanmış ve Osmanlılar'ın kurduğu düzen bozulmuştur. Ayrıca Osmanlı şehzadeleri arasında başlayan taht mücadeleleri (bk. FETRET) pek çok yerin elden çıkmasına ve kardeş kanı dökülmesine yol açmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Nizâmeddin-i Şâmî, *Zafernâme* (trc. Necati Lugal), İstanbul 1949, s. 297, 299, 303; Şerefeddin Ali, *Zafernâme* (nşr. N. Abbâsî), Tahrân 1336, II, 286-308; Karamanî Mehmed Paşa, *Tevârihu's-selâtin* (trc. İ. Hakkı Konyalı), İstanbul 1949, s. 348; Âşıkpaşazâde, *Târih*, s. 75-78; Şükrullah Amasyevî, *Behcetü't-tevârih* (nşr. N. Atsız), İstanbul 1949, s. 58; Neşrî, *Cihannümâ*, Ankara 1949, I, 343-361; Lütflî Paşa, *Tevârih-i Âli Osmân*, İstanbul 1341, s. 56, 57, 59; Feridun Ahmed Bey, *Münşeâtü's-selâtin*, İstanbul 1274, I, 120, 125, 128, 132, 140; Hoca Sâdeddin, *Tâcüt-tevârih*, İstanbul 1279-80, s. 158, 167, 169, 171; Âli, *Künhül'ahbâr*, İstanbul 1277, III, 96; Cevdet Paşa, *Târih*, İstanbul 1309, I, 346-347; Hammer (Atâ Bey), II, 319-320, 332-334; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, 301-315; İsmail Aka, "Timur'un Ankara Savaşı (1402) Fetihnâmesi", *TTK Belgeler*, sy. 15 (1986), s. 5-22; Mükrimin Halil Yınanç, "Bayezid I", *İA*, II, 380-386; Mustafa Kafalı, "Timur", *İA*, XII/1, s. 344-345; H. İnalıc, "Bâyazid", *Eİ²* (İng.), I, 1118-1119.

YUSUF HALAÇOĞLU

ANKARAVİ, İsmâil Rusûhî

(ö. 1041/1631)

Mevlevî şeyhi ve Meşnevî şârihi.

XVI. yüzyılın ikinci yarısında Ankara'da doğdu. Doğum tarihi belli değildir. İlk öğrenimine Ankara'da başladı. Tasavvuf yoluna girmeden önce şer'î ilimleri